



# Naleraq

**Naleraq – inuuneq atorluarlugu**

**Naalagaaffik Kalaallit Nunaat**

Tungaviusumik anguniakkat  
2021

### **Tungaviusumik anguniakkatut siuniussat**

Naleraq 2014-imi aallarnerneqarpoq, unalu tassaavoq partiip tungaviusumik Anguniakkatut siunniussaa. Tungaviusumik Anguniakkatut Sunniussat takutinniarpaa Naleqqap anguniakkatut pingaarnertut isummiusnaanut tungaviusoq, tamatumani Nunatta inui pillugit siunniussat toqqissisimanermik ilisimasaqarnermillu tungaviliussatut sorlanitsinnissaat pineqarlutik. Tungaviusumik. Anguniakkatut Siunniussat Naleqqap ingerlaavartumik naalackersuinikkut sinaakkutissatut isigalugit atugassaattut tungavissarai. uagutsinnullu aamma tikkuartuilluni akissutisillutalu siunissaq qanoq ornginarnerpaamik naaperiaanermik atugassaallutik.

Partiip isummiussai tungaviusut aamma naleqartitai naalackersuinikkut sulinissatta nalerassaanik sumiissusersiorpaatigut, tamatumani Naleraq ingerlaavartumik anguniagassarpassuarnik aalajangigassat isumagisartussaagai ilisimagatsigu. Naleqqap ingerlaavartumik aamma naalackersuinermi nalerassai matumani aamma pineqarput.

### **Kiffaangissutsimut aqqut namminiilivinnissarlu**

Ukiuni tusintilinni maani issittumi nunap inui inuusimapput, Issittullu nunaat aqqusaarlugit Nunatsinnut pisimapput. Inuit maani kulturiusimasut akornanni siulivut imminnut napatissimapput kinguaavisalu aamma ingerlateqqilluarsimavaat Thule Kulturi tungavilersimallugu – tassaallutillu uagut siulivut. Siulivut Inuit kingullersaallutik Issittoq ingerlavigisimavaat Nunatsinnilu nunasisimallutik ukioq 1200-1300 missaani. Ukioq 1721 Nunarput Danmarkimit nunasiaataalerpoq, 1953-milu Nunarput danskit amt-iattut ilannguppoq Danmarkip kungeqarfianut ilanngulluni. Taamanikkulli kalaallit inuiaat naalackersuinikkut, ilungersuuteqartuarsimapput namminersornerulerniarlutik ilungersuuteqarlutik. Siullermik tamanna takussutissaqaqqaarpoq 1979-mi Namminersornerullutik Oqartussat eqqunneqarmat, kingusinnerusukkullu Namminersorlutik Oqartussat 2009-mi eqqunneqarmat.

Naleqqap pissusissamisuuinnartutut isigaa alloriaqqittariaqaleratta, Nunattalu pisinnaatitaaffigaa Nunarput tamakkiisumik oqartussaaffigilissallugu. Tamanna angusinnaavarput, Nunarput Naalagaaffittut namminiilivippat, Nunarsuatsinni naalagaaffiit allat peqatigalugit, naalagaaffiit namminersortut annerit minnerillu akornanni.

### **Tamat oqartussaaqataanerat najukkami / nunamilu tamarmiusumi**

Naleqqap tamat oqartussaaqataanerat upperaa tungaviusariaqartoq aamma suliffeqarfiit ingerlalluartut tamat oqartussaaqataanerat tungavigalugu ingerlanneqassasut, tamannami

Nunatta ineriartoqqinnissaa eqqarsaatigalugu tunngaviussammat – tamannalu illersortuassavarput.

Naleqqap sulissutigaa inuiaqatigiittut isumalluutitut pigisavut innuttaasunut amerlanerpaanut iluaqutissaasut. Tamanna ajunnginnerpaamik anguneqarsinnaavoq naalackersuinikkut nakkutilliinikkut, ataqatigiissaarinerlu annertuumik atorluerneratigut kiisalu najukkamiit aallaaveqartilluarlugu, najukkamilu tamat oqartussaaqataanerat nukittorsarnissaa pinngitsoorsinnaanngilarput. Tamanna pisariaqartipparput, inuiaqatigiinnitsinni aningaasaqarnikkut inunnillu isumaginninnikkut naligiinnissarput qulakkeerniarlugu.

Naleqqamiit unamminartorpassuarnik inerisaanitsinni nutaaliornissamik akuersaartumik tunngaveqarluta ajornartorsiutinik aaqqiiniarpugut, inuiaqatigiit tamanna pisariaqartimmagu – tamannami aatsaat pisinnaammat unamminartut saakkutsigit nassuertigalugillu, pissutsimmi inissisimaffii qimarratiginagit nutaaliortutullu eqqarsarluarluta nukiit nutaaliorsinnaasut tamakkiisillugit unamminartullu qaangersinnaanngorlugit. Inuiaqatigiittummi angusinnaasatta killissaa aalajangiisuujumaarmat, innuttatta namminerisamik iliuseriumasaat piumassusaallu apeqqutaaginnarmata.

### **Ataqpeqatigiinneq naligiinnerlu**

Naleqqami innuttaasut kikkunnguugaluarpataluunniit inuiaqatigiinni inissisimanermi naligiittutut isiguarparvut, tamannalu pillugu innuttaasut kikkulluunniit inuiaqatigiinni ataqqinartumik pissusissamisoortumillu nalilittut ilaasortaasutut misigitinneqassammata.

Naleqqami akuersaarparput inuit tamatta assigiinnginnatta, assigiinngitsunik piginnaasaqaratta, inuunerpullu qanoq perusunnerlugu sunalu sinnattugarinerlugu aamma assigiinngitsuummata. Nuna tupinnarluinnartoq inuilu tupinnartut periarfissarpassuillu nalunngilagit. Anigaasaqarnikkut inunnillu isumaginninnikkut assigiinngissutsit annertuut pissutigalugit amerlasuutigut maluginngitsoortarpagut, tamatta inuiaqatigiinnut uagutsinnillu qanoq naleqartigaluta. Tamanna pillugu pingaaruteqarpoq sinaakkutissatsinnik pilersitsisariaqartugut, innuttaasut kikkulluunniit piginnaasaminnik tunniussaqsarinnaanissaat qulakkeerumallugu.

Naleqqami assigiinngissitsineq sutigut tamatigut akerleraarput – kikkulluunniit naapertuilluanngitsumik nikanartumilluunniit pineqassanngillat, soorlu assersuutigalugu suaassuseq, sumi inunngorsimaneq, oqaatsit, atoqatigiinnikkut inissisimanikkut, upperisakkut naalackersuinikkulluunniit inissisimanermi il.il.

Suaassutsit akornanni naligiinnissaq pingaarnersiunerme pingaartutut isigineqarpoq, soorlu aningaasaqarnikkut (akissarsiatigut naligiinneq) naalackersuinikkut, inunnik isumaginninnikkut kulturikkullu.

Inuiaqatigiittut ajunngitsumik ineriartornerput eqqarsaatigalugu pisariaqarluinnarpoq immitsinnut paarilluarnissarput ataqpeqatigiinnissarpullu.

### **Akisussaaffiit pisussaaffiillu**

Naleqqami upperaarpuk tamatta inuunerput akisussaaffigiumagippuk tamattalu ataatsimoorunnissatsinnut tapertaalluarnissarpuk pisussaaffigippuk – immitsinnut ikioqatigiippugut immitsinnullu piunasaqatigiilluta. Taamaalilluta ataatsimoorunnissamik ajunngitsumik nukittuumillu pilersitseqatigiissaagut, tamannalu ilinniartitaanissamut peqqinnissaqarnikkullu ingerlaasissamut tunngaviliilluarpoq kiisalu kultoorikkut pisuujunissarpuk anguneqassalluni.

Naleraq isumaqarpoq, tamat oqartussaaqatigiinnerput ajunnginnerpaamik tunngavilerneqassasoq, qinersisartutut isigaluta inuiaqatigiittut ataatsimooruffippuk tamatta paasillaarsimassagippuk, kiffaanngissuseqarlutalu akuerisaasutut misigaluta isummagut oqaatigisinnaallugit. Tamatumani tunngavissarpuk tassaasariaqarpoq, ammasumik akimullu ersittumik tamat oqartussaanerput tunngavigalugu suliffiutigit ingerlanneqassasut, tassanilu innuttaasoq nammineersinnaassusilik nunatta ingerlavii tamat oqartussaaqataanermik tunngaveqartut peqataaffigisinnaassagai, soorlu qinersinikkut peqataanikkut, isummani malersorneqataannigitsumik kiffaanngissuseqarluni annissinnaallugit, allat peqatigalugit suulluunniit katersuiffiusut tamat oqartussaaqataanermik tunngaveqartumik ingerlanneqartut peqataaffigisinnaallugit. Tamanna imatut paasineqassaaq kinaluunniit innuttaasoq nammineersinnaassusilik paasissutissanik ersarissunik kiffaanngissuseqarluni piniarsinnaatitaassasoq. Peqataatinneqarnissaminullu periarfissinneqassasoq, aalajangigassat pingaaruteqartut pissatillugit.

### **Piaannartitsineq aamma najukkami ilisimasaniq peqataatitsilluni akuutitsineq**

Naleqqami pisuussutitta uummassusillit naleqassusaannik ilisimaarinnilluarpuq, tamakkualu atornissaat pinngortitarku sunniiveqatigiinnikkut atorneqassasut. Nunatta pisuussutai piaannartitsineq paasisitsiniaalluarnikkullu ingerlanneqassasut upperaarpuk. Tamanna pillugu pingaaruteqarpoq najukkami ilisimasat atorluassallugit, suliamik ilisimatut suleqatigalugit, aalajangigassat pingaarutillit najukkami innuttaasunut ulluinnarni pisuussutinik pineqartunik atuisuullutik ilisimasaat avaqquneqassanngimmata.

### **Naleqassusitta annertussusaat naapertorlugit atuineq killeqartitalu**

Siulivut ilequtoqqavullu atorlugit inuusaaserisimasarpuk qangarsuaanniilli tunngavigisimavagut, isumalluutigisarpuk uummassusilik malittaralugu nooqatigisarsimagatsigu, tamannalu eqqarsartaatitsinnut, kulturitsinnut pinngortitamullu inissisimanitta isumalluutinillu atuinitta sanasimavaatigut. Danmarkip Nunarpuk nunasiaatinngormagu aaqqissueriaatsit, inatsisit suleriaatsillu danskisut/europameersut atorlugit maaniissimappuk, - tamannalu piffisami qaangiuttumi uagut nunatsinnut uagutsinnillu naleqqusartuarsimavarpuk.

Naleqqami ilisimavarpuk, inuiaqatigiinni pisussat nutaat periarfissiillutillu killeqartitsisut, tamannalu ilisimasariaqarpoq. Pingaaruteqarpormi inuiaqatigiinni atuutilersussat assigiinngitsut ilumut kinaassutsitsinnut kulturikkut naleqassusitsinnut tulluarnersut

nalilersussallugit, inerneriumaakkatullu kissaatigineqartut takorluukkat naapertorlugit inerneqarumaarnersut aamma nalilersussallugu.

Naleqqami isumaqarpugut partiip naleqassutsitut pingaartitai aammalu tunngaviusumik anguniakkatut siuniussat Nunatsinnut piviusunut naleqqussagaasut. Issittut nunap immikkoortortaani nunanilu allani akueraarput najukkami pissutsit allaanerummata, taakkualu nammineq imminut pissusiusunut naleqqussaasimanerat ataqqigatsigu, ilaatigut pisuussutit uummassusillit eqqarsaatigalugit, kisianni aamma aqutsiniarnikkut ingerlaatsimi aqqissuussinermi allaanerusinnaasut. Pingaaruteqarsinnaavoq allat iliuseriniagaat inerniliussaallu isumassarsiffigissallugit, kisianni isumaqarpugut inernerit pitsaanerpaat angusinnaagivut namminerisamik silarsuarput aallaavigalugu suliniaraangatta.

### **Namminersulerneq namminersulivinnissarlu**

Naleqqami isumaqarpugut, Kalaallit Nunaata namminersulivinnissamik kissaataa imatut paasineqartariaqartoq, inuiaqatigiinnik ingerlalluarnerusunik pilersitsiumalluni kissaateqarluni, nammineq tunngavissiisoqassasoq. Namminersortuunerput anguniarlugu nammineq pisuussutivut ammartariaqarpavut inuussutissarsiornikkullu nutaamik inerisaanissamik periarfissaasut nunatta killeqarfiata iluani piusut aallaaviullutik, nunattalu inuinit iluaqutissamik.

Naleqqami upperaarput inuit kalaaliusut piginnaaneri namminerisamik unamminartuinut suliaqaaqqaartariaqartut, tamannami namminerisamik oqartussaassusermik toqqaasimanermeersuuvoq. Tamannalu isumaqarpoq, uagut qinikkatut ilisimassagipput ikaarsaariarnissaq pissusissamisoortumik ingerlatissagipput, innuttaasuniit tapersorsorneqarluta.

Naleraq isumaqarpoq nunanut allanut peqqinnartumik naligiissumillu attaveqaatigiinneq pisariaqartoq inuiaqatigiinnut kalaaliusunut iluaqutaassappat. Tamanna pissutigalugu oqaluttuarisaanikkut attaveqartarsimanivut pingaaruteqarput – Danmarkimut, Nunanut Avannarlernut Issittumi kiisalu nunarsuup sinneranut.

### **Oqaluttuarisaaneq kulturilu**

Siulivut (Thule kulturi) maani nunasipput ukioq 1200 missaani, nassatarivaallu isittumi inuullaqqissuseq pingaaruteqarluinnartoq aamma Issittumi inuunissamut ilisimasat annertuut nassataralugit, tamakkualu pissutigerpiarlugit maani inuusinnaasimapput tamannarpiarlu aamma pissutigalugu uagut ullumikkut maaniippugut. Ilisimasatik ingerlateqqisimasatik, tassaapput uagutsinnut pingaaruteqarluinnartut ullumikkullu inuulluataarutigivagut, ilaatigut ulluinnarni aamma ilisimatusarnikkut eqqarsaatigalugu.

Namminersornerullutik Oqartussat eqqunneqareermat kingullermillu Namminersulernissatsinnut ikaarsaaleratta, pisariaqarnerusimavoq namminerisatta kulturitta, oqaluttuarisaanitta namminerlu oqaatsitta ukkatarinerussallugit, kinaassusitta ersersilluarnissaa siunertaralugu. Tamannami kinaassutsitta tunngavilerluarsinnaaqqullugu aammalu kikkut peqatiginerlugit ujartuinitinni pingaaruteqarluinnarpoq.

Naleqqami ilisimavarput Nunatta oqaluttuarisaanera assigiinngitsutigut tunngaveqarsinnaallunilu ukkatartarineqarsinnaasoq uagullu innuttatut kulturitsinnik tigungmisuugatta kulturittalu nukittuujulluni inerisaalluarfiulluartumik sorlaqarluartumik ingerlanneqarnissaa peqataaffigatsigu, tassanilu inissaqarluarmat eqqarsartaaseq naqisimaneqanngitsoq aammalu nipi isornartortsiuisinnaasoq inissaqartitaasariaqarmat.

### **Kinaassuseq assigiinngissitaarnerlu**

Naleqqami ilisimaneqarpoq, Inuit-kulturi qangarsuaanniilli atuutilereernikuusoq suliluunniit kristumiut ajoqersuiartortitat tikingitsut, kingusinnerusukkullu nunasiaataanermik kinguneqartoq. Tamanna ilutigalugu tunngaviusumik allannguinermik kinguneqarsimavoq kulturitta inerisaqqissimallugu, tassanilu uagut nammineq annertuumik oqartussaaqataaffigaarput nalilersussallugu sunarpiaq kinaassuserinerlugu.

Naleqqami kissaatigaarput naleqassutsivut ukkatartissallugit, taakkumi tunngaviummata inuiaqatigiitta ajunngitsumik inerisaqqinnissaanut – tamatumani ilanngullugu kina kalaaliunersoq nassuiaaserneqassasoq. Tamanna tunngaviullunnarpoq pingaaruteqarlunilu qanoq immitsinnut paasissanerluta, soorlulusooq nunarsuarmut angalaartilluta aammalu namminersulivinnissamut ilungersuuteqarluta suliniuteqarnitsinni.

Naleqqap kissaatiginngilaa killilersussallugu kikkut maani najugarlutillu suleqqusaanersut – tamannalu oqaatigereerlugu aamma pingaarpoq tikkuartussallugu qulakkeerumassallugulu, Nunatta inerisaqqinnissaa aalajangersortariaqartoq innuttaasut nammineq kissaatigisaat sinnattugaallu atorlugit, suliaqarluni aalajangersakkat qinikkallu – tamannalu pissutigalugu pingaaruteqarpoq isumasiuutigissallugu: kina kalaaliua?

Naleqqami kissaatiginarpoq Nunarput inissaqartissallugu – Kalaallit Nunaat, nunarsuarmioqatigiinni inissisimasutut, akuersaartoq, ataqqinnittoq paasinnittorlu kalaaliulluni qanoq misiginarnersoq, nunarsuarmioqatigiinni oqaatsit kulturillu assigiinngissitaartut naligalugit. Taamaalilluta nunarsuarmi assigiinngissitaarnerup pissusaanut peqataasinnaavugut.